

FINANSAL ARAÇLARIN VERGİLENDİRİLMESİ, İHTİYARI BEYAN VE SAĞLADIĞI VERGİ AVANTAJLARI

Neslihan COŞKUN KARADAĞ*

Özet

Gerçek kişilerin finansal araçlardan elde ettiği gelirler, Gelir Vergisi Kanunu kapsamında menkul sermaye iradı veya diğer kazanç ve irat olarak kabul edilmekte ve vergilendirilmektedir. Gelir vergisi genel kural gereği beyana dayanarak tarh edilmektedir ancak sağladığı birtakım avantajlar nedeniyle stopaj uygulamalarına da büyük ölçüde yer verilmiştir. Finansal araçlardan sağlanan gelirlerin vergilendirilmesinde, stopajı nihai vergi kılan Gelir Vergisi Kanunu Geçici 67.madde bu düzenlemelerden birisidir. Bu çalışmada Geçici 67.madde ile yapılan “özel vergileme rejimi” izah edilecek ve bağlantılı olduğu diğer maddelerle ele alınıp değerlendirmeler yapılacaktır. Geçici 67.maddesinde yer alan hükme dayanarak verilen ihtiyari beyanname ve mükelleflere sağladığı vergisel avantajlar ise çalışmanın asıl konusunu oluşturacaktır.

Anahtar Kelimeler: Finansal Araçların Vergilendirilmesi, İhtiyari Beyan, Vergi Avantajı

Taxation of the Financial Instruments, Facultative Declaration and Its Tax Advantages

Abstract

Incomes which are earned by the real persons from the financial instruments are regarded and taxed as earning on movable assets, or other earning or income. As a general rule, income tax is levied based on declaration; however, withholding applications are also included to a large extent due to some advantages it provides. In taxation of the incomes gained from the financial instruments, Temporary Article 67 of the Income Tax Law that makes withholding the final tax is one of these arrangements. In this study, "specific taxation regime" made by Temporary Article 67 has been explained, examined and assessed together with relevant Articles. Facultative declaration submitted based on the provision included in Temporary Article 67, and the tax advantages it brings to taxpayers has constituted the main subject of the study.

Keywords: Taxation of the Financial Instruments, Facultative Declaration, Tax Advantage

* Yrd.Doç.Dr., Çukurova Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, Adana, ncoskun@cu.edu.tr.

GİRİŞ

Finansal piyasalarda işlem gören araçlardan sağlanan gelirler, kişisel gelir vergisi açısından menkul sermaye iradı ya da değer artış kazancı olarak kabul edilmekte ve vergilendirilmektedir. Gelir Vergisi Kanunu'nun (GVK) 75.maddesine göre, finansal araçların *dönemsel getirileri* menkul sermaye iradı sayılmaktadır. Bu gelir unsurunda vergilendirme yöntemi olarak stopaj usulü benimsenmiştir. Diğer yandan finansal araçların *elden çıkarılmasından* doğan kazançlar ise, alım-satım kazancı olarak da isimlendirilen, GVK'nın Mük.80.maddesinde düzenlenen değer artış kazancı¹ kapsamında değerlendirilmekte ve vergilendirilmektedir. Aynı gelirlerin işletme bünyesinde elde edilmesi halinde ise ticari kazanç veya kurum kazancı olarak kabul edilip vergilendirilmesi söz konusudur.

Menkul sermaye iradı ile değer artış kazançları üzerinden yapılması gereken stopajı düzenleyen hükümlere GVK'nın 94.md. ile Geçici md.67 de yer verilmiştir². GVK 94.madde, GVK'ya tabi ve stopaj öngörülen tüm gelir kalemlerini kapsamına alan genel ve sürekliliği olan düzenlemeleri içermektedir. Geçici 67.madde ise, menkul sermaye iradı ve değer artış kazancı niteliği gösteren, finansal piyasalarda işlem gören araçlardan³ elde edilen kazanç ve iratlar üzerinden yapılacak stopajı öngören özel hükümler getirmiştir. Geçici 67.maddenin yürürlüğü 01.01.2006 ile 31.12.2015 tarih aralığını kapsadığından, bu tarihler arasında elde edilen kazanç ve iratlara uygulanacaktır. Bu tarihten önce elde edilen veya Geçici 67.madde kapsamına alınmamış gelirler için GVK 94.madde kapsamında stopaj yapılmaya devam edilecektir. Diğer yandan GVK'nın "Toplama Yapılmayan Haller" başlığını taşıyan 86.maddesi kapsamına girmeyen, üzerinden stopaj yapılmamış veya stopaj yapılmakla birlikte belirli bir tutarı aşmayan menkul sermaye iradı ile değer artış kazançlarında beyanname verilmesi zorunludur.

Aşağıda finansal araçların vergilendirmesinde özel vergileme rejimi getiren Geçici 67.madde GVK'nın ilgili diğer hükümleri ile birlikte ele alınarak olumlu ve olumsuz yönleri ile değerlendirilecektir. Mevcut yasal hükümlere göre yapılan vergilemede, oluşması muhtemel "negatif gelirin" vergilendirilmesin yarattığı mali güç ilkesine aykırı uygulamaların, belirli koşul ve durumlara bağlı olarak kısmen çözümlenebildiği "ihtiyari beyan" ve sağladığı vergisel avantajlar bu çalışmanın konusunu oluşturacaktır.

I.FİNANSAL ARAÇLARIN VERGİLENDİRİLMESİNDE YASAL DÜZENLEME: GEÇİCİ 67.MADDE

Finansal araçlar, vergi hukuku bağlamında, mükelleflere iki açıdan gelir sağlar. Birincisi, sahip olunan finansal araçların faiz, kar payı, temettü gibi dönemsel getirileridir ki bu gelirler menkul sermaye iradı olarak kabul edilir. İkincisi ise, sahip olunan finansal aracın elden çıkarılmasından (hisse senedinin

satılması, tahvil ve bono satışı gibi) sağlanan gelirlerdir. Bu gelir kalemleri ise değer artış kazancı olarak kabul edilir ve vergilendirilir. Menkul sermaye gelirleri olarak ifade edilebilecek (Doğan, 2013:s.37) her iki gelir kalemini de kapsama alan ve stopajı nihai vergi olarak öngören “özel vergileme rejimi” düzenlemesi, GVK’ya 5281 sayılı Yasa⁴ ile eklenen, yürürlük tarihi 01.01.2006 ile 31.12.2015 tarihleri arasında kapsayan Geçici 67.madde ile yapılmıştır (Oluş, 2012:991). Geçici 67.maddenin uygulama esasları 257 sıra No’lu Gelir Vergisi Genel Tebliği⁵ ile açıklanmıştır. Daha sonra tasarrufların vergilendirilmesi konusunda ortaya çıkan gelişmeler ve genel trendler dikkate alınarak hazırlanan 5527 sayılı Kanun’la Geçici 67. maddede yer alan vergileme esasları yeniden düzenlenmiştir. Yapılan değişikliklere ilişkin olarak 258 Sıra No’lu Gelir Vergisi Genel Tebliği⁶ çıkarılmış, 263 Seri No’lu Gelir Vergisi Genel Tebliği⁷ ile de ihtiyari beyana ilişkin detaylar verilmiştir.

Aşağıda mevcut mevzuat çerçevesinde özel vergileme rejimi ele alınmış ve açıklanmıştır.

A.GEÇİCİ 67.MADDE KAPSAMINDA STOPAJA TABİ OLAN VE OLMAYAN GELİRLER

Geçici md.67/1’e göre bankalar ve aracı kurumlar takvim yılının üçer aylık dönemleri itibarıyla;

-Menkul kıymetler ve diğer sermaye piyasası araçlarının alım-satımı sonucunda oluşan getiriler,

-Menkul kıymetler ve diğer sermaye piyasası araçlarının itfası dolayısıyla oluşan getiriler,

-Menkul kıymetler ve diğer sermaye piyasası araçlarının dönemsel getirileri (herhangi bir menkul kıymet veya diğer sermaye piyasası aracına bağlı olmayan),

-Menkul kıymetler ve diğer sermaye piyasası araçlarının ödünç işlemlerinden sağlanan getiriler üzerinden stopaj yapmakla yükümlüdürler.

258 No’lu Gelir Vergisi Tebliği’nde detaylı bir şekilde yer verilen, GVK geçici 67. Madde kapsamında stopaja tabi olan ve olmayan gelirler aşağıda bir tablo halinde sunulmuştur.

Stopaj uygulamasında gelir sahibinin gerçek ya da tüzel kişi, tam ya da dar mükellef olmasının veya elde edilen gelirin vergiden istisna olup olmamasının önemi yoktur. Vergi mükellefiyeti olmayan ya da vergiden muaf olanların elde ettiği gelirler de stopaja tabi olacaktır (Uyar ve Abay, 2013:69).

Diğer yandan Geçici 67.madde kapsamına alınmayan gelirlerin GVK 94.madde, KVK 15.ve 30. maddeleri kapsamında stopaja tabi olacağı açıktır.

Tablo 1: Geçici 67.Madde Kapsamında Stopaja Tabi Tutulan ve Tutulmayan Kazanç ve İratlar

Geçici 67.Madde Kapsamında Olanlar	Geçici 67.Madde Kapsamı Dışında Kalanlar
Hisse senedi alım-satım kazançları	Hisse senedi kar payları
Devlet tahvili ve Hazine bonoları faiz gelirleri ve alım-satım kazançları	Hazine tarafından yurt dışında ihraç edilen menkul kıymetlerin (Eurobond) alım- satımı, itfası sırasında elde edilen gelirleri ve bunların dönemsel gelirlerinin tahsili
Ozel sektör tahvil ve bonoları faiz gelirleri ve alım-satım kazançları	Tam mükellef kurumlara ait olup, BIST'te işlem gören ve bir yıldan fazla süreyle elde tutulan hisse senetlerinin elden çıkarılmasından elde edilen gelirler,
Mevduat faizleri	Sürekli olarak portföyünün en az %51'i BIST'te işlem gören hisse senetlerinden oluşan yatırım fonlarının bir yıldan fazla süreyle elde tutulan katılma belgelerinin elden çıkarılmasından elde edilen gelirler
Repo gelirleri	01.01.2006 tarihinden önce ihraç edilmiş olan her nevi tahvil ve hazine bonoları ile toplu konut idaresi ve özelleştirme idaresince çıkarılan menkul kıymetlerin elde tutulması veya elden çıkarılması suretiyle sağlanan gelirler
Ozel finans kurumları gelirleri	01.01.2006 tarihinden önce iktisap edilmiş olan menkul kıymet veya diğer sermaye piyasası araçlarının (hisse senedi, menkul kıymet yatırım fonları, menkul kıymet yatırım ortaklığı, hisse senetleri) elden çıkarılmasından veya elde tutulma sürecinde elde edilen gelirler
Vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinden elde edilen gelirler	
Menkul kıymet ve vadeli işlem ve opsiyon piyasalarında işlem gören diğer menkul kıymetlerin gelirleri	
Hazine veya diğer kamu tüzel kişiliklerince çıkarılan menkul kıymetlerin faiz gelirleri ve alım-satım kazançları	
Menkul kıymet veya diğer sermaye piyasası araçlarının ödünç işlemlerinden sağlanan gelirler	

B. STOPAJ MATRAHI

Alım-satım işlemlerinde stopaj matrahı alış bedeli ile satış bedeli arasındaki tutar olacaktır. Alış ve satış işlemleri sırasında ödenen komisyonlar ile banka ve sigorta muameleleri vergisi stopaj matrahının tespitinde dikkate alınacaktır. Bu giderler dışında başkaca bir giderin stopaj matrahının tespitinde indirim konusu yapılması söz konusu değildir.

Aynı menkul kıymet veya diğer sermaye piyasası aracından değişik tarihlerde alımlar yapıldıktan sonra bunların bir kısmının elden çıkarılması durumunda ilk giren ilk çıkar yöntemi kullanılmak suretiyle, stopaj matrahının tespitinde dikkate alınacak alış bedeli belirlenecektir. Aynı gün içinde yapılan alım-satım işlemlerinde ağırlıklı ortalama fiyat bilgisi dikkate alınabilecek, ancak stopaj matrahı ilk giren ilk çıkar yöntemine göre belirlenecektir.

Bir menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası aracının alımından önce elden çıkarılması halinde, elden çıkarılma tarihinden sonra yapılan ilk alım işlemi esas alınarak üzerinden stopaj yapılacak tutar tespit edilecektir.

Alım-satıma konu menkul kıymet veya diğer sermaye piyasası aracının aynı türden olması kaydıyla, üç aylık dönem içerisinde yapılan işlemlerin bir kısmının zarar bir kısmının kar ile sonuçlanması halinde zararlar karlardan mahsup edilmek suretiyle stopaj matrahı tespit edilecektir. Üç aylık dönem sonucunun zarar olması halinde bu zarar izleyen üç aylık döneme takvim yılı aşılmamak kaydıyla devredilecektir. Takvim yılının son üç aylık döneminde oluşan zarar tutarının izleyen takvim yılına aktarılması mümkün olmayacaktır.

Aynı tür menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası aracının değerlendirilmesinde aşağıdaki sınıflandırma esas alınacaktır.

- I) Sabit getirili menkul kıymetler
- II) Değişken getirili menkul kıymetler
- III) Diğer menkul kıymetler ve diğer sermaye piyasası araçları⁸
- IV) Yatırım fonları katılma belgeleri ve yatırım ortaklıkları hisse senetleri

Menkul kıymetlerle yapılan vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinde sınıflandırma, işlemle ilişkilendirilen menkul kıymetin dahil olduğu gruba göre yapılacaktır. Menkul kıymete bağlı olmaksızın yapılan işlemler ise III. Gruptaki diğer sermaye piyasası araçları kapsamında değerlendirilecektir.

C.STOFAJ ORANLARI

5281 Sayılı yasaya göre, banka ve aracı kurumlar Geçici 67.madde kapsamında aracılık ettikleri işlemlerin getirileri üzerinden %15 oranında stopaj yapmakla yükümlü kılınmıştır. 5520 sayılı KVK md.2/f1 kapsamındaki mükellefler ile münhasıran menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası aracı getirileri ile değer artışı kazançları elde etmek ve bunlara bağlı hakları kullanmak amacıyla faaliyette bulunan mükelleflerden 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'na göre kurulan yatırım fonları ve yatırım ortaklıklarıyla benzer nitelikte olduğu Maliye Bakanlığınca belirlenenler için bu oran % 0 olarak uygulanır.

Tablo 2: Geçici 67.Madde Kapsamına Giren Bazı Gelirlerde Stopaj Oranları

	Tam mükellef gerçek kişi	Dar mükellef gerçek kişi
Hisse senedi alım satım kazancı (01.01.2006 tarihinden sonra iktisap edilmiş olanlar)	BİST'de ¹ işlem gören; -1 yıldan fazla süreyle elde tutulan hisse senetleri hariç menkul kıymet yatırım ortaklığı hisse senetleri %10 -Diğer hisse senetleri %0	BİST'de işlem gören; -1 yıldan fazla süreyle eldetutulan hisse senetleri hariç menkul kıymet yatırım ortaklığı hisse senetleri %10 -Diğer hisse senetleri %0
Devlet tahvili ve hazine bonusu alım satım kazancı (01.01.2006 tarihinden sonra ihraç edilmiş olanlar)	%10	%10
Borsa yatırım fonları alım satım kazançları	Sürekli olarak portföyünün %51'i BİST'de işlem gören hisse senetlerinden oluşan yatırım fonlarının, 1 yıldan fazla süreyle elde tutulan katılma belgelerinin elden çıkarılmasından sağlanan kazançlar hariç, %10	Sürekli olarak portföyünün %51'i BİST'de işlem gören hisse senetlerinden oluşan yatırım fonlarının, 1 yıldan fazla süreyle elde tutulan katılma belgelerinin elden çıkarılmasından sağlanan kazançlar hariç, %10
Vadeli işlem ve opsiyon işlemlerinden elde edilen kazançlar	VOB'da ve VOB dışında banka ve aracı kurum aracılığıyla; -hisse senetlerine ve hisse senedi endeksine dayalı sözleşmelerden elde edilen kazançlar üzerinden %0, -Diğerlerinden %10	VOB'da ve VOB dışında banka ve aracı kurum aracılığıyla; -hisse senetlerine ve hisse senedi endeksine dayalı sözleşmelerden elde edilen kazançlar üzerinden %0, -Diğerlerinden %10
Mevduat Faizi (TL)	-Vadesiz ve ihbarlı hesaplar ile 6 aya kadar (6 ay dâhil) vadeli hesaplarda %15, -1 yıla kadar (1 yıl dâhil) vadeli hesaplarda %13, -1 yıldan uzun vadeli hesaplarda %10	-Vadesiz ve ihbarlı hesaplar ile 6 aya kadar (6 ay dâhil) vadeli hesaplarda %15, -1 yıla kadar (1 yıl dâhil) vadeli hesaplarda %13, -1 yıldan uzun vadeli hesaplarda %10
Repo Gelirleri	%15	%15
Özel finans kurumlarının ödenen kar payları	Katılım bankaları tarafından katılma hesabı karşılığında ödenen kar paylarından; -Vadesiz, ihbarlı ve özel cari hesaplar ile 6 aya kadar (6 ay dâhil) vadeli hesaplarda %15, -1 yıla kadar (1 yıl dâhil) vadeli hesaplarda %13, -1 yıldan uzun vadeli hesaplarda %10	Katılım bankaları tarafından katılma hesabı karşılığında ödenen kar paylarından; -Vadesiz, ihbarlı ve özel cari hesaplar ile 6 aya kadar (6 ay dâhil) vadeli hesaplarda %15, -1 yıla kadar (1 yıl dâhil) vadeli hesaplarda %13, -1 yıldan uzun vadeli hesaplarda %10

Kaynak: DOĞAN Uğur (2013), Menkul Kıymet Gelirlerinin Vergilendirilmesi, TÜRMOB Yayınları 442, Ankara, s.279-284.

Not: Orijinal kaynakta verilen "İMKB" ifadesi tarafımızca "BİST (Borsa İstanbul)" şeklinde değiştirilmiştir.

Geçici 67.md.17.bende göre, Bakanlar Kurulu bu maddede yer alan oranları her bir kazanç ve irat türü ile bunları elde edenler itibarıyla, yatırım fonlarının katılma belgelerinin fona iade edilmesinden elde edilen kazançlar için fonun portföy yapısına göre, ayrı ayrı sifıra kadar indirmeye veya % 15'e kadar artırmaya yetkili kılınmıştır. Bakanlar Kurulu bu yetkiye dayanarak piyasa koşullarına göre geliştirilen politikalar doğrultusunda çıkardığı kararlarla stopaj oranlarında değişiklikler yapmıştır.

5281 sayılı yasanın verdiği yetkiye dayanarak Bakanlar Kurulu 2006/10731 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı⁹ ile stopaj oranlarını belirlemiştir. 5281 sayılı yasa ile %15 olarak belirlenen stopaj oranı, 2006/10731 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 23.07.2006 tarihinden sonraki işlemlere uygulanmak üzere % 10 olarak belirlenmiştir. Stopaj oranlarına ilişkin önemli bir diğer değişiklik 2010/1182 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı¹⁰ ile yapılmıştır. Daha sonra 01.01.2013 tarihli 2012/4116 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı¹¹ ile GVK geçici 67.madde kapsamına giren ve 1.1.2013 öncesi tüm farklı vadeler için %15 oranında stopajı öngören düzenlemeden vazgeçilerek, vade uzadıkça azalan oranda stopajı öngören böylelikle mevduatı uzun vadeli hesaplarda tutmayı teşvik eden bir sistem geliştirilmiştir (Göker, 2013:186-189). Stopaj oranları Tablo 2'de verilmiştir.

Stopaj matrahı tespit edilirken işlem günündeki bilgiler esas alındığından, uygulanacak stopaj oranının belirlenmesinde de işlem tarihinde yürürlükte olan oranın dikkate alınması gerekmektedir.

D.VERGİNİN HESAPLANMASI VE BEYAN (VERGİ SORUMLULARI TARAFINDAN BEYANI)

Menkul sermaye gelirini elde eden gerçek kişi mükellefler açısından, Geçici 67.madde kapsamına giren gelirler üzerinden yapılan *stopaj nihai vergi olarak kabul edilecek* ve beyanname verilmeyecektir. Mükellefin beyana tabi başkaca gelirinin olması halinde dahi bu gelirler beyannamede gösterilmeyecektir (Geçici md.67).

Stopajı yapan bankalar ve aracı kurumlar Geçici 67.madde kapsamında yaptıkları stopaj tutarlarını, verecekleri muhtasar beyannameye dahil etmezler. Banka ve aracı kurumlar, stopaj yoluyla tahsil ettikleri vergileri şekli ve muhteviyatı Maliye Bakanlığınca belirlenecek bir beyanname ile stopaj dönemini takip eden ayın 23. günü akşamına kadar bağlı oldukları vergi dairesine beyan eder ve 26. günü akşamına kadar öderler.

Banka ve aracı kurumlar tarafından beyan edilip ödenmesi gereken vergi, alım-satım konu menkul kıymet veya diğer sermaye piyasası aracının aynı türden olması kaydıyla, üç aylık dönem içerisinde yapılan işlemlerin konsolide edilmesiyle hesaplanacaktır. Dolayısıyla, alım-satım konu menkul kıymet veya diğer sermaye piyasası aracının aynı türden olması şartıyla, üç aylık dönem içerisinde yapılan işlemler 2006/10731 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının Resmi

Gazete'de yayımlandığı tarih olan 23/07/2006 öncesi ve sonrası ayrı ayrı konsolide edilmek suretiyle, zarar mahsubu yapılacaktır. Mahsup sonrası kalan tutara, ilgili olduğu dönem kazancına ilişkin stopaj oranı uygulanarak vergi hesaplanacaktır

Banka veya aracı kurumlar (işleme taraf olanlar) kendilerinde bulunan veya ulaştırılan bilgi ve belgeler kapsamında tarhiyattan sorumlu tutulurlar. Bilgilerin eksik veya yanlış olması nedeniyle eksik beyan edilen kısım için bildirim yapan adına gerekli tarhiyat yapılır.

E.İHTİYARİ BEYAN (MÜKELLEFLER TARAFINDAN YAPILAN BEYAN)

Mükelleflerin Geçici 67.madde kapsamında stopaja tabi tutulan gelirleri için yıllık, özel veya münferit beyanname verme yükümlülükleri yoktur. Ancak yıl içinde *farklı* aracı kurum veya bankalar aracılığıyla menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası alım satımından kaynaklanan zararların konsolide olarak mahsup edilebilmesi için, Geçici 67.maddenin 7.ve 11. fıkralarında yer alan hükme dayanarak, farklı aracı kurum ve bankalardaki işlemlerini bir araya topladığı ihtiyari yıllık beyanname verebilirler. Bu beyannameyi diğerlerinden farklı kılan temel özelliklerden birincisi sorumlu tarafından değil, mükellef tarafından veriliyor olması, ikincisi ise beyannamenin zorunlu olarak değil mükellefin isteğine bağlı olarak verilmesidir (HUD Beyanname Düzenleme Kılavuzu, 2010:426). İhtiyari beyanname verilmesi belirli koşulların varlığına bağlanmıştır. İhtiyari beyana ilişkin açıklamalar 263 No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği ile yapılmıştır. İlgili tebliğde yapılan açıklamalara göre;

-İhtiyari beyanname, menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçlarının alım satım işlemlerinden doğan kar ve zarar için verilebilir. Faiz ve itfa gelirleri ihtiyari yıllık beyannamenin konusuna dahil edilemez. Geçici md. 67/13'te "Bu maddede geçen menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası aracı ifadesi, özel bir belirleme yapılmadığı sürece Türkiye'de ihraç edilmiş ve Sermaye Piyasası Kurulunca kayda alınmış ve/veya Türkiye'de kurulu menkul kıymet ve vadeli işlem ve opsiyon borsalarında işlem gören menkul kıymetler veya diğer sermaye piyasası araçları ile kayda alınmamış olsa veya menkul kıymet ve vadeli işlem borsalarında işlem görmese dahi Hazinece veya diğer kamu tüzel kişilerin ihraç edilecek her türlü menkul kıymet veya diğer sermaye piyasası aracını ifade eder.

Bankaların ve aracı kurumların taraf olduğu veya bunlar aracılığıyla yapılan; belirli bir vadede, önceden belirlenen fiyat, miktar ve nitelikte, ekonomik veya finansal göstergeye dayalı olarak düzenlenenler de dahil olmak üzere, para veya sermaye piyasası aracını, malı, kıymetli madeni ve dövizli alma, satma, değiştirme hak ve/veya yükümlülüğünü veren vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri bu madde uygulamasında diğer sermaye piyasası aracı addolunur." şeklinde açıklama getirilmiştir.

-İhtiyari beyanname tam ve dar mükellef gerçek kişiler tarafından verilebilir. Geçici 67.madde kapsamında stopaj yapılan ve yıllık veya münferit beyanname ile beyan edilmeyeceği belirtilen menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçlarının elden çıkarılmasından doğan kazançlar için sadece tam veya dar mükellef gerçek kişiler tarafından¹² takvim yılı itibarıyla ihtiyari olarak yıllık beyanname verilebilecektir.

- İhtiyari beyanname ile beyan edilen gelirlere gelir vergisi tarifesi uygulanmaz. İhtiyari beyanname ile beyan edilecek gelirlere uygulanacak oran Geçici 67.md ile %15 olarak belirlenmiştir. Bu oran 5527 sayılı Kanun ile 23.07.2006 tarihinden geçerli olmak üzere %10'a indirilmiştir.

Bu uygulama kapsamında gelir “GVK Geçici 67/11 inci Maddesine Göre İhtiyari Beyanda Bulunan Mükellefler İçin Yıllık Gelir Vergisi Beyannamesi” ile izleyen yılın Mart ayının başından 25.günü akşamına kadar beyan edilir. İhtiyari beyan imkânından yararlanabilmek için beyannamenin süresinde verilmiş olması şarttır.

İhtiyari beyan, tam mükelleflerce ikametgâhlarının bulunduğu yer vergi dairesine, öteden beri mükellef olanlar için ise bağlı oldukları vergi dairesine yapılacaktır. Dar mükellef gerçek kişiler ise ihtiyari beyanlarını İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı Boğaziçi Vergi Dairesi Müdürlüğü'ne yapacaklardır.

Mahsup sonucu ödenmesi gereken bir vergi olması halinde; bu tutar, GVK md.117'ye göre Mart ve Temmuz aylarında olmak üzere iki eşit taksitte ödenecek, iadesi gereken bir tutarın kalması halinde ise bu tutarın iadesi 252 Seri Numaralı Gelir Vergisi Genel Tebliği'nde¹³ belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde yapılacaktır.

Beyan yoluyla mahsup edilemeyen zararların, başka gelir unsurlarındaki kazançta mahsubu yapılamayacağı gibi ertesi yıllara devredilmesi de söz konusu değildir.

Aşağıda ihtiyari beyana ilişkin bir örnek verilmiştir.

Örnek: Bay (A)'nın, 2012 yılında (X) Bankası aracılığıyla yapmış olduğu menkul kıymet alım-satımına ilişkin bilgiler aşağıdaki gibidir¹⁴.

(TL)

Tarih	Menkul Kıymet Türü	Kar/Zarar	Tevkifat Matrahı	Tevkifat Oranı (%)	Vergi
Şubat 2012	Hisse Senedi	-20.000	-	-	-
Mart 2012	Tahvil	15.000	15.000	10	1500
Nisan 2012	Hisse Senedi	-10.000	-	-	-
Mayıs 2012	Tahvil	5.000	5.000	10	500
Eylül 2012	Hisse Senedi	20.000	20.000	0	0
Ekim 2012	Yatırım Fonu Katılma Belgesi	17.000	17.000	10	1700
Kasım 2012	Tahvil	-15.000	-	-	-
Aralık 2012	Yatırım Fonu Katılma Belgesi	-10.000	-	-	-

Bu durumda Bay (A)'nın ihtiyari beyanında yer alacak tutarlara ilişkin hesaplama aşağıdaki gibi olacaktır.

Menkul Kıymet Türü	Kar/Zarar	Beyan Edilen Gelir	Vergi Oranı (%)	Hesaplanan Vergi	Yıl İçinde Tevkif Edilen Vergi	İade Tutarı
Sabit Getirili Menkul Kıymetler (tahvil)	5000	5000	10	500	2000	1500
Değişken getirili menkul kıymetler (Hisse Senedi)	-	-10.000	0	0	0	-
Diğer Menkul Kıymetler ve Diğer Sermaye Piyasası Araçları	-	-	-	-	-	-
Yatırım Fonu Katılma Belgeleri ve Yatırım Ortaklığı Hisse Senetleri	7000	7000	10	700	1700	1000

TABLO- 2 ALIM-SATIM KAZANÇLARINA İLİŞKİN BİLDİRİM							
	MENKUL KIYMET TÜRÜ	KAR		ZARAR		TEVKİF EDİLEN VERGİ	
20	Sabit Getirili Menkul Kıymetler	5000				2000	
21	Değişken Getirili Menkul Kıymetler			-10000			
22	Diğer Menkul Kıymetler ve Diğer Sermaye Piyasası Araçları						
23	Yatırım Fonları Katılma Belgeleri ve Yatırım Ortaklığı Hisse Senetleri	7000				1700	
24		-		-		-	
25	Toplam	a	12000	b	-10000	c	3700

TABLO-3 VERGİ BİLDİRİMİ		
26	Vergiye Tabi Gelir (25 a)	12000
27	Hesaplanan Gelir Vergisi	1200
28	Yıl İçinde Tevkif Edilen Vergiler (25 c)	3700
29	Ödenmesi Gereken Gelir Vergisi (27-28)	-
30	İadesi Gereken Gelir Vergisi (28-27)	2500
31	Damga Vergisi	

Örnekte görüldüğü gibi, ihtiyari beyanname ile yıllık toplam gelir (ihtiyari beyan kapsamında olan) üzerinden vergi hesaplanması, yıl içinde üçer aylık dönemler itibarıyla yapılan stopaj dolayısıyla ödenen negatif gelire ilişkin verginin iadesini mümkün kılmaktadır.

II. FİNANSAL ARAÇLARIN VERGİLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER

A. GVK GEÇİCİ 67. MADDENİN GVK 86. MADDE İLE BİRLİKTE DEĞERLENDİRİLMESİ

Geçici 67.madde stopaj kapsamını genişletmesi ve stopajı nihai vergi kılan düzenlemesi ile vergi adaletini olumsuz etkilemiştir. Geçici 67.maddenin vergi adaletini bozucu etkisini stopajın yarattığı olumsuzlukla değerlendirmek gerekmektedir.

Gelir vergisinde ifade edilen gelir tanımına göre, gelir bir gerçek kişinin bir takvim yılında elde ettiği kazanç ve iratlarının safi tutarıdır (GVK md.1). Kazanç ve iratlar; ticari kazanç, zirai kazanç, serbest meslek kazancı, ücret, gayrimenkul sermaye iradı, menkul sermaye iradı ile diğer kazanç ve iratlar şeklinde yedi unsurdan oluşmaktadır (GVK md.2). Mükelleflerin, *aksine hüküm olmadıkça*, bir takvim yılında elde ettikleri bu yedi gelir unsurdan oluşan kazanç ve iratlarının toplamını yıllık beyanname ile beyan etmeleri zorunludur (GVK md.85). Diğer yandan GVK'nın 88.maddesinde gelirin bir kısmından hasıl olan zararların diğer kaynakların kazanç ve iratlarına mahsup edileceği¹⁵ ifade edilmiştir. Bu hükümlerden de anlaşılacağı üzere, gelir yıllıktır (bir takvim yılı) ve safi kazanç ve irat toplamından oluşmaktadır. Bu tanım aslında üniter gelir vergisi sistemini uygulayan ülkemizde¹⁶ ayrı kalemlerden (sedüllerden) elde edilen “gelir toplamının” kanuni yansımaları vermektedir.

GVK 85.maddede geçen “aksine hüküm” ifadesinin, GVK'nın birçok maddesinde vücut bulduğu görülmektedir. Buna ilişkin en genel düzenleme “Toplama Yapılmayan Haller” başlığı ile GVK'nın 86.maddesinde yapılmıştır. GVK 86.maddede sayılan gelirler için beyanname verilmeyeceği, başka gelirler için beyanname verilse dahi bu gelirlerin beyannameye dahil edilmeyeceği ifade edilmiştir. GVK 86.md. kapsamında; GVK'nın md.75/15'te belirtilen menkul sermaye iratları, tamamı stopaja tabi tutulmuş menkul sermaye iratlarından beyan sınırını aşmayanlar ve stopaja tabi olmamakla birlikte bir takvim yılı içinde elde edilen ve tutarı belli bir miktarı aşmayan menkul sermaye iratları ile diğer kazanç ve iratları yer almaktadır.

GVK 86 md. İle beyannameye kesinlikle dahil edilmeyen bu gelirler *vergi dışı bırakılmamış*, stopaj (tevkifat) yoluyla vergilendirilmiş, ancak *beyan dışı bırakılmış* gelirlerdir.

Diğer yandan GVK md. 108/4'te yer alan “Tevkif yoluyla ödenen vergilerde, istihkak sahipleri ayrıca yıllık beyanname vermeye mecbur değillerse tevkifatın ilgili bulunduğu dönemler vergilendirme dönemi sayılır ve kesilen veya kesilmesi icap eden vergiler yıllık verginin yerine geçer.” ifadesi de mevcut düzenlemeyi desteklemekte ve gelirin yıllık olmasına istisna hüküm niteliği kazandırmaktadır (Oluş, 2012:67).

Menkul sermaye iradı ve değer artış kazancı niteliği taşıyan menkul kıymetler ve diğer sermaye piyasası araçlarından sağlanan gelirlere uygulanmak üzere düzenleme getiren GVK Geçici 67.madde¹⁷ toplama ve beyan dışı bırakılan menkul sermaye iradı ve diğer kazanç ve irat kalemlerini daha da genişletmiştir. Bu madde kapsamına giren gelirler için, kaynakta yapılan vergi kesintisi nihai vergi olarak kabul edilmiştir.

Mevcut düzenlemede sorunlar gelirin toplanmasına dahil edilmeyen ve beyannamede gösterilmeyen gelirlerde stopajın nihai vergi kılınması hususunda kilitlenmektedir. Stopajda amaç vergiyi doğuran olayın meydana geldiği anda vergilemenin yapılması olduğu için vergi sadece o olayla ilgili olarak hesaplanacak, mükellefin diğer gelirleri ile bağlantı kurma ve onlarla birlikte hesaplanma olanağı ortadan kalkacaktır (Doğrusöz, 1992:33). Ancak ister tahsil yöntemi, isterse vergilendirme yöntemi olarak kullanılsın stopaj, modern gelir vergisinin karakteristiğini teşkil etmekte ve faydalı yönleri ağır bastığından kullanım sahası genişlemektedir (Özer, 1979:103-104).

Stopaj oranının sabit olması ve bu gelirlerin beyannameye dahil edilmemesi nedeniyle artan oranlı vergi tarifesinin uygulanamaması mali güçten¹⁸ uzaklaştırarak vergilemede adalet ve eşitlik ilkelerini zedelemekte devletin vergi kaybına ve/veya aşağıda izah edileceği üzere mükellefin negatif gelirinin vergilendirilmesine neden olabilecektir. İş bu halde mükelleflerin gelirini bir beyanname ile beyan etmeleri şekli yükümlülüğü arttırsa da, maddi anlamda vergi avantajı yaratabilecektir.

B.GVK GEÇİCİ 67.MADDENİN GVK 88.MADDE İLE BİRLİKTE DEĞERLENDİRİLMESİ

Gelir getiren sermayenin değerindeki artış sermayeyi temsil eden menkul kıymet veya diğer sermaye piyasası araçlarının elden çıkarılması esnasında vergilendirilmektedir. Bu kuralın kabulünün bir sonucu olarak sermayenin (veya varlıkların) değerindeki azalmalar (sermaye kayıpları) da paraya çevrildiği takdirde menfi gelir yani zarar diğer gelirlerden düşülebilmelidir. Ancak sermaye kazançlarının vergilendirilmesi hakkındaki hükümler aynı ölçüde sermaye kayıpları için kabul edilmemiştir (Bulutoglu, 1976:70).

GVK'nın "Zararların Karlara Takas ve Mahsubu"nu düzenleyen 88.maddesinde yer alan "Gelirin toplanmasında gelir kaynaklarının bir kısmından hasıl olan zararlar (...) diğer kaynakların kazanç ve iratlarına mahsup edilir. Bu mahsup neticesinde kapatılmayan zarar kısmı, müteakip yılların gelirinden indirilir. Arka arkaya beş yıl içinde mahsup edilmeyen zarar bakiyesi müteakip yıllara naklolunamaz." hükmü ile mükellefin değişik kaynaklardan elde ettiği gelirleri arasında bağlantı kurması sağlanmış, "toplam gelir" kavramı desteklenmiştir. Ancak GVK 88.maddenin, gelirin bir kısmından hasıl olan zararların diğer kaynakların kazanç ve iratlarına mahsup edileceği parantez içi hükmü ile yine aynı

kanunun 80.maddesinde yazılı Diğer Kazanç ve İratlar'dan doğan zararların diğer kaynakların kazanç ve iratlarına mahsup edilmeyeceği hükmüne yer verilmiştir. Bu ifadeden anlaşılıyor ki, beyannamede gösterilse dahi menkul kıymetlerin alım satımından oluşacak zarar diğer kaynaklardan oluşacak kazançtan mahsup edilemeyecektir. Nitekim maddenin devamında açıkça menkul ve gayrimenkul sermaye iratlarında, gider fazlalığından doğanlar hariç, sermayede vukua gelen eksilmelerin zarar addolunamayacağı hüküm altına alınmıştır (GVK md.88/f3). Böylelikle alım satım zararları diğer kaynak zarar ve gelirlerinden bağımsız tutulmuş, toplama esasından uzaklaştırılmıştır.

Dolayısıyla Geçici 67.madde ile stopajın nihai vergi kılınarak beyan dışı bırakılan gelir kapsamının genişletilmesi, diğer kazanç ve iratlardan oluşan zararların diğer gelir kaynaklarından oluşan kardan mahsubu imkânını ortadan kaldıran bir düzenleme olmamıştır. Aksine GVK 108/4, 88 ve Geçici 67.madde birlikte değerlendirildiğinde, Geçici 67.madde ile yapılan düzenlemeler çerçevesinde değer kaybı zararlarının¹⁹ oluşan değer artışı karına mahsubu imkanı getirilmiştir. Banka ve aracı kurumlar tarafından beyan edilip ödenmesi gereken vergi, alım-satım konu menkul kıymet veya diğer sermaye piyasası aracının aynı türden olması kaydıyla, üç aylık dönem içerisinde yapılan işlemlerin konsolide edilmesiyle hesaplanacaktır. Dolayısıyla, alım-satım konu menkul kıymet veya diğer sermaye piyasası aracının aynı türden olması şartıyla, üç aylık dönem içerisinde yapılan işlemler 2006/10731 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının Resmi Gazete'de yayımlandığı tarih olan 23/07/2006 öncesi ve sonrası ayrı ayrı konsolide edilmek suretiyle, zarar mahsubu yapılacaktır. Mahsup sonrası kalan tutara, ilgili olduğu dönem kazancına ilişkin stopaj oranı uygulanarak vergi hesaplanacaktır.

Bu anlamda 67.madde ile yapılan iki önemli düzenleme ile mükelleflere önemli bir vergi avantajı sunulmuştur. Bu düzenlemelerden birincisi, stopaj matrahının belirlenmesinde üçer aylık dönemlerin esas alınması ile mevcut durumda mahsup imkanı bulunmayan değer kaybı zararlarının değer artışı kazançlarından mahsubu imkanının sağlanmasıdır. İkincisi ise, yılın son üç ayında oluşan ve bir sonraki yıla devretme imkanı bulunmayan zararların mahsubu ile farklı banka ve aracı kuruluşlar aracılığıyla gerçekleştirilen işlemler neticesinde oluşan kar/zararın konsolide edilmesine imkan veren ihtiyari beyannameye ilişkin düzenlemelerdir.

III.İHTİYARİ BEYANIN SAĞLADIĞI VERGİ AVANTAJLARI: NEGATİF GELİRİN (MENFİ GELİR) VERGİLENDİRİLMESİNİN ÖNLENMESİ

İhtiyari beyannamenin sağladığı temel vergi avantajı *negatif gelirin vergilendirilmesinin* önlenmesidir. GVK'nın 86., 88. ve 108/4.maddelerinde yer alan düzenlemeler ile bir kişinin yıllık, toplam gelirin getiren istisnalar, bir

gerçek kişinin “yıllık negatif gelirinin” vergilendirilmesi sonucunu doğurabilecektir. İhtiyari beyannamenin tüm gelirler için değil, sadece menkul kıymet satış kar/zararının kendi içinde konsolide edilmesi imkanı vermesi nedeniyle negatif gelirin vergilendirilmesine getirilen kısmi bir çözüm olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Negatif gelirin vergilendirilmesi ihtiyari beyannamenin sunduğu iki temel imkan ile önlenmektedir. Birincisi, ihtiyari beyannamenin tek banka ve aracı kurum ile yapılan işlemlerden son üç ayda oluşan ve ertesi yıla devredilemeyen zararın mahsubuna imkan vermesidir. İkincisi ise, farklı aracı kurum ve bankalar aracılığıyla yapılan menkul kıymet alım satımlarındaki zararın konsolide edilerek mahsubuna imkan vermesidir.

Diğer yandan beyanname vermenin mükellefin ihtiyarına bırakılması, zorunlu olmaması mükellef açısından ayrı bir avantajdır. Aksi halde beyan zorunluluğunun bulunması, stopaj oranı %0 olan menkul kıymet gelirlerinin, beyan edilen gelire uygulanan %10'luk vergiye tabi olmasına neden olur. Bu nedenle stopaj oranı %0 olan gelirler için ihtiyari beyanname verilmesi anlamsızdır.

Mükellefin süresinde beyanname vermiş olması koşuluna bağlanan, ihtiyari beyanname ile sağlanan avantajlar aşağıda örnekler ile izah edilecektir.

a. Takvim yılının son üç ayında oluşan zararın mahsup edilmesi

Bayan (N)'nin, 2013 yılında (İ) Aracı Kurumu vasıtasıyla satışını yaptığı Devlet Tahvilleri ve bu kıymetlerden yapılan stopaja ilişkin bilgiler aşağıdaki gibidir.

Tarih	Kar/Zarar	Sonraki Döneme Devreden Zarar	Stopaj Matrahı	Stopaj (%10)
14 Ocak 2013	-80.000	80.000	0	0
5 Mayıs 2013	50.000	30.000	0	0
7 Ağustos 2013	80.000	0	50.000	5.000
28 Kasım 2013	-40.000	0	0	0
Toplam	10.000		50.000	5.000

Yukarıdaki örnekten görüleceği üzere Bayan (N) 2013 yılında (İ) Aracı Kurumu aracılığıyla gerçekleştirdiği Devlet tahvili alım satım işlemlerinin bir kısmından kar (130.000 TL), bir kısmından da zarar (120.000 TL) etmiştir. Buna göre Bayan (N)'nin 2013 yılı net kazancı (130.000 - 120.000 =) 10.000 TL olmaktadır. Bu kazanç üzerinden ödenmesi gereken gelir vergisi (10.000 x % 10 =)

1.000 TL'dir. Aracı kurum tarafından Bayan (N)'nin 2013 yılı işlemleri üzerinden yapılan stopaj miktarı ise 5.000 TL'dir.

Bayan (N) tarafından verilecek olan ihtiyari beyanname ile aradaki

$$5.000 - 1.000 = 4.000 \text{ TL}$$

tutarındaki vergi red ve iade olunacaktır.

İhtiyari beyanname vermemesi halinde red ve iadesi mümkün olmayan 4000 TL tutarındaki vergi negatif gelirin yani son üç ayda oluşan ve devredilemeyen - 40.000 TL tutarındaki zararın vergisi olarak kalacaktı.

b. Birden fazla banka veya aracı kurum üzerinden gerçekleştirilen işlemlerden oluşan zararın mahsup edilmesi

Birden fazla banka ve aracı kurum vasıtasıyla menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası aracı alım satımı yapan mükellefler, bir banka ve aracı kurumda oluşan zararı diğer banka ve aracı kurumdaki kardan ancak ihtiyari beyanname vererek mahsup etme imkanına kavuşurlar (HUD Beyanname Düzenleme Kılavuzu, 2010:426). Aksi halde üç aylık dönemler itibarıyla konsolidasyon farklı aracı kurumların kendi içinde gerçekleştirdikleri, aynı tür menkul kıymet işlemleri için yapılabilmektedir.

Farklı banka ve aracı kurum vasıtasıyla menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası aracı alım satımında ihtiyari beyanname ile yapılacak konsolidasyon yine aynı tür menkul kıymet işlemleri için geçerlidir. Farklı tür menkul kıymet işlemlerinden oluşan kar/zarar, ister aynı aracı kurum isterse birden fazla aracı kurum vasıtasıyla gerçekleştirilsin konsolide edilmesi mümkün değildir.

Örneğin, yukarıdaki örnekte verilen Bayan (N)'nin (İ) Aracı Kurumu aracılığıyla yaptığı tahvil satım işleminin yanında, (A) Aracı Kurumu aracılığıyla da tahvil alım satım işlemi yaptığı kabul edilsin.

Tarih	Kar/Zarar	Sonraki Döneme Devreden Zarar	Stopaj Matrahı	Stopaj (%10)
5 Şubat 2013	-60.000	60.000	0	0
25 Nisan 2013	-10.000	70.000	0	0
17 Temmuz 2013	90.000	0	20.000	2.000
20 Aralık 2013	-20.000	0	0	0
Toplam	0	0	20.000	2.000

Bayan (N), (A) aracı kurumu aracılığıyla yaptığı devlet tahvili alım satım işlemlerinin bir kısmından kar (90.000 TL), bir kısmından da zarar (90.000 TL) etmiştir. (A) aracı kurumu bu işlemlerden 2.000 TL vergi stopajı yapmış ve 3. Üç aylık döneme ilişkin olarak vergi ödenmiştir.

Bayan (N), iki ayrı aracı kurum vasıtasıyla devlet tahvili alım satımı yapmıştır. Her iki aracı kurum birbirinden bağımsız bir şekilde stopaj matrahını tespit etmiş ve üçer aylık dönemler itibariyle zarar mahsubunu gerçekleştirmiştir.

Her iki kurum aracılığıyla gerçekleştirilen işlemler birlikte değerlendirildiğinde Bayan (N) toplamda 220.000 TL kar (130.000 TL (İ) Aracı Kurumu, 90.000 TL (A) Aracı Kurumu), 210.000 TL zarar (120.000 TL (İ) Aracı Kurumu, 90.000 TL (A) Aracı Kurumu) elde etmiş, buna karşılık stopaj yoluyla 7.000 TL vergi ödemiştir.

Bayan (N)'nin 2013 yılı net kazancı (220.000 - 210.000 =) 10.000 TL olmaktadır. Bu kazanç üzerinden ödenmesi gereken gelir vergisi (10.000 x % 10 =) 1.000 TL'dir.

Bayan (N) tarafından verilecek olan ihtiyari beyanname ile aradaki

$$7.000 - 1.000 = 6.000 \text{ TL}$$

tutarındaki vergi red ve iade olunacaktır.

İhtiyari beyanname vermemiş olsa idi, 6000 TL negatif gelirin vergisi olarak ödenmiş olacaktı.

SONUÇ

Görüldüğü gibi, mevcut yasal düzenlemelerimizde;

-Gelir yıllık olsa da istisnaları vardır. Bunlardan biri de, stopaj yoluyla vergi alınmasıdır (GVK md.108/4).

-Gelir yedi gelir unsurunun toplamından oluşsa da istisnaları vardır. Bunlardan biri de, toplama dışı bırakılan menkul sermaye iratları ve diğer kazanç ve iratlardır (GVK md.86, Geçici md.67).

-Yedi gelir unsurundan oluşan kar/zarar konsolide edilerek toplam gelir hesaplanırsa da istisnaları vardır. Bunlardan biri de, diğer kazanç ve iratlardan doğan zararların mahsubunun söz konusu olmaması ve menkul sermaye iratlarında sermaye meydana gelen eksilmelerin zarar olarak kabul edilmemesidir (GVK md.88)

Aslında başında da ifade ettiğimiz gibi, mevcut düzenlemelere getirilen istisnalar üniter yapıyı bozan, gelirin toplanması esneten, toplama dışı bırakılan gelirle “az kazanan az çok kazanan çok vergi alınması” şeklinde vücut bulan mali güce göre vergi ödenmesini bir ilke olarak alan vergi adaletinden uzaklaşılmasına zemin hazırlamıştır.

Bahsedilen sorunların giderilmesi için, stopajın kapsamının daraltılması, sadece vergi toplama yöntemi olarak kullanılması ve mali gücü yansıtan gelirin esas alınması yerinde olacaktır.

Finansal araçlardan sağlanan gelirlerin vergilendirilmesinde yukarıda bahsedilen sorunların daha da belirginleştiği ve finansal araçların vergilendirilmesine ilişkin mevzuat düzenlemelerinin oldukça karmaşık olduğu ilk dikkati çeken hususlardır. Her ne kadar GVK Geçici 67.madde ile dağımık hükümlerin bir araya toplanarak sadelik ve basitliğin sağlandığı ifade edilse de, Türk vergi mevzuatı bir bütün olarak ele alınıp incelendiğinde Geçici 67.maddenin vergi adaletini olumsuz etkilediği söylenebilir. Bu söylemin temel sebebi toplama ve beyan dışı bırakılan irat ve kazanç kapsamını genişletmiş olmasıdır. Özellikle toplama dahil edilmeyen ve zarar mahsubuna imkan verilmeyen gelirler açısından beyan imkanının ortadan kalkması, beyan dışı bırakılan gelir unsurundan “zarar” hasıl olması durumunda mükellef açısından negatif gelirin vergilendirilmesi sonucunu doğuracak, beyanname vermenin mükellefe sağlayacağı avantajı ortadan kaldıracaktır.

Geçici 67.madde ile yapılan düzenlemelerle getirilen ihtiyari beyanname verme imkanı mükelleflere, yukarıda örneklerde açıklandığı üzere, tek banka ve aracı kurum ile yapılan işlemlerden son üç ayda oluşan ve ertesi yıla devredilemeyen zararın mahsubuna imkan vermesi ve farklı aracı kurum ve bankalar aracılığıyla yapılan menkul kıymet alım satımlarındaki zararın konsolide edilerek mahsubuna imkan vermesi dolayısıyla avantaj sunduğu tartışılmaz bir gerçektir. Ancak ihtiyari beyanname negatif gelirin vergilendirilmesi sorununa kısmen çözüm sunmaktadır. Çünkü;

- Sadece Geçici 67.madde kapsamındaki menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçları için verilebilmektedir. İfta payı, faiz gibi gelir kalemleri beyan kapsamında değildir.
- Aynı türden olan menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçlarının kendi içinde konsolide edilmesi mümkündür. Farklı türden olan menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçlarının ihtiyari beyanname konsolide edilmesi mümkün değildir.
- İhtiyari beyanname yoluyla mahsup edilemeyen zararların, başka gelir unsurlarındaki kazanca mahsubu yapılamayacağı gibi ertesi yıllara devredilmesi de söz konusu değildir.

KAYNAKÇA

- BAŞARAN YAVAŞLAR, Funda (2011), Gelir Vergilendirmesinin Temelleri, Seçkin Yayınları, Ankara.
- BİLİCİ, Nurettin (2013), Türk Vergi Sistemi, Seçkin Yayınları, 31.Baskı, Ankara.

- BULUTOĞLU, Kenan (1976), Türk Vergi Sistemi, Fakülteler Matbaası, İstanbul.
- DOĞAN, Uğur (2013), Menkul Kıymet Gelirlerinin Vergilendirilmesi, TÜRMOB Yayınları, Ankara.
- DOĞRUSÖZ, Bumin (1992), Türk Vergi Sisteminde Kaynakta Vergileme “Stopaj”, İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Yayınları, İstanbul.
- ERGINAY, Akif (2003), Kamu Maliyesi, Savaş Yayınları, Ankara.
- GERÇEK, Adnan (2003), Vergi Hukukunda Tahsilat İşlemi ve Etkinliği, Ekin Yayınevi, Bursa.
- GÖKER, C. (2013), “Menkul Sermaye İratlarındaki Vergi Tavkifatı Oranlarında Yapılan Değişikliklerin Amaçları Bakımından Değerlendirilmesi”, Vergi Sorunları Dergisi, Vol 295; 186-190.
- HESAP UZMANLARI DERNEĞİ (2010), Beyanname Düzenleme Kılavuzu 2010, Ankara.
- KOCAER, Ş. (2007), “Yıllık Beyanname İle Beyan Edilecek Gelir Unsurlarının Tespitinde “Vergiye Tabi Gelir Toplamı” Kavramı”, İnternet Adresi: <http://www.vergidunyasi.com.tr/dergiler.php?id=4716>, Erişim Tarihi: 15 Kasım 2013.
- OLUŞ YAYINCILIK (2010), Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Yorum ve Açıklamaları, Oluş Yayıncılık, İstanbul.
- ORTAÇ, F.Rifat, (2000), Gelir Vergisinin Üniter Yapısı, Gazi Yayınevi, Ankara.
- ÖZ YILMAZ, Tuğba (2012), “Menkul Sermaye İratlarının Bayanı”, Vergi Sorunları Dergisi, Vol 282; 153-167.
- ÖZER, İlhan (1979), Kamu Alacaklarının Tahsili Teorisi ve Türkiye Uygulaması, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- ŞENYÜZ, Doğan; Metin ERDEM ve İsmail TATLIOĞLU (2008), Kamu Maliyesi, Ekin Yayınevi, 6.Basım, Bursa.
- UYAR, Şevket ve Kemal ABAY (2013), “Gerçek Kişilerce 2012 Yılında Elde Edilen Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi ve Beyanı” Vergi Dünyası Dergisi, Vol 379; 66-81.
- ÜZELTÜRK, Hakan (2002), “Bir Vergi Hukuku Terimi: Stopaj İki Ülke: Birleşik Krallık- Türkiye Terminoloji ve Tarihçe Problemi”, Vergi Sorunları Dergisi, Vol 167; 157-162.
- VERGİ MÜFETTİŞLERİ DERNEĞİ (2013), Beyanname Düzenleme Rehberi 2013, Ankara.
- İlgili Kanunlar ve Diğer Mevzuat.

NOTLAR:

¹ GVK'nın 80.maddesine göre değer artış kazançları, 7.gelir unsuru olan "Diğer Kazanç ve İratlar" kapsamında yer almaktadır.

² Menkul sermaye iradı ile değer artış kazancının kurum bünyesinde elde edilmesi halinde, elde edilen gelir kurum kazancı olarak nitelendirilecektir. Bu durumda stopaj düzenlemesini içeren Kurumlar Vergisi Kanunu'nun (KVK) 30. ve 15. maddelerin de dikkate alınacağı belirtilmelidir. Ancak bu çalışmada kurum bünyesinde elde edilen menkul sermaye iradı ile değer artış kazancı kapsam dışında tutulmuştur.

³ Bahsi geçen maddelerde finansal araçlar ve getirileri konusunda ortak dil birlikteliğinin olmadığı dikkati çekmektedir. Kanun metinlerinde bazı ifadelerde para ve sermaye piyasası işlem gören araçların ayrıştırıldığı, bazı ifadelerde ise getirileri bakımından birleştirildiği ifadelere yer verilmiştir. Bu nedenle kavram tartışmasına girmeden, konu ile bağlantılı madde hükümleri ele alınarak açıklama yapılacaktır.

⁴ 31 Aralık 2004 tarih ve 25687 3. Mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

⁵ 30.12.2005 Tarih ve 26039 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

⁶ 30.09.2006 Tarih ve 26305 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

⁷ 08.03.2007 Tarih ve 26456 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

⁸ 258 No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği ile "III.Diğer sermaye piyasası araçları" olarak düzenlenen grup, 19.02.2012 Tarih ve 281798 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 282 No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği ile "III) Diğer menkul kıymetler ve diğer sermaye piyasası araçları" olarak değiştirilmiştir.

⁹ 23.07.2006 tarihli ve 26237 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

¹⁰ 29.12.2010 Tarihli ve 27800 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

¹¹ 01.01.2013 tarihli ve 28515 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2012/4116 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile

¹² Her ne kadar "...sadece tam ve dar mükellef gerçek kişilerce..." ibaresi geçse de geçici 67.maddedeki "Dar mükellefler dahil" ifadesi gerçek kişilerin yanında dar mükellef kurumların da ihtiyari beyanname verebileceği şeklinde yorumlanmaktadır (HUD Beyanname Düzenleme Kılavuzu, 2010:426)

¹³ 06.04.2004 Tarihli ve 25425 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

¹⁴ Tablo biçimleri ihtiyari beyanname şekil ve muhtevasına uygun olarak düzenlenmiştir.

¹⁵ İleride tartışılacağı üzere, yine aynı maddenin 3.fıkrasında "Menkul ve gayrimenkul sermaye iratlarında, gider fazlalığından doğanlar hariç, sermayede vukua gelen eksilmeler zarar addolunamaz." hükmüne yer verilmiştir.

¹⁶ Üniter gelir vergisi uygulamasında, gerçek kişilerin çeşitli gelir unsurlarından elde ettikleri kazanç ve iratlar, elde edildikleri kaynaklar dikkate alınmaksızın toplanır ve vergilendirilecek safi gelire ulaşmak için varsa zararlar mahsup edilir. Tek bir artan oranlı vergi tarifesine tabi tutularak vergi hesaplanır (Ortaç, 2000:4).

¹⁷ 31 Aralık 2004 Tarih, 25687 3. Mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 5281 Sayılı Kanun'un 30.maddesi ile 01.01.2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

¹⁸ "Toplama ilkesi" çerçevesinde yapılan bu uygulama sayesinde kişinin "mali gücü"ne ulaşmak mümkündür (Başaran Yavaşlar, 2011:50).

¹⁹ Alım satım arasında kar değer artış kazancı olarak kabul edilip vergiye tabi tutuluyorken, alım satım arasındaki zararın (değer kaybı zararı) mahsubuna imkân vermemektedir.